

PŘÍSPĚVEK K HISTORII PIARISTICKÉHO ŘÁDU V MIKULOVĚ VE 20. STOLETÍ

MIROSLAV JIREČEK

The paper deals with the history of the Piarist College in Mikulov in the 20th Century.

Key words: 20th Century, Mikulov, Piarist order

Kolej v Mikulově patřila mezi nejvýznamnější působiště piaristického řádu u nás. Proto ji byla věnována zasloužená pozornost řady historiků, ač šlo v mnoha případech pouze o drobné příspěvky.¹ Tato pozornost se týkala především doby, kdy byla zdejší kolej na vrcholu své činnosti. Menší pozornost je poté věnována době, kdy se piaristický řád dostával do útlumu. Dějiny piaristického řádu v Mikulově ve 20. století, kdy můžeme říci, že šlo již o pouhé doznívání činnosti řádu, jsou již historiky zcela opomíjeny. To je pochopitelné z řady důvodů – význam piaristického řádu značně upadl, ubývalo pramenů atd. Na tomto místě se pokusíme zaplnit tuto mezeru a alespoň v krátkosti nastínit situaci řádu v Mikulově ve 20. století.

Piaristický řád, založený Španělem Josefem Kalasanským, byl do Mikulova uveden roku 1631.² Mikulovská kolej se stala první kolejí řádu na našem území a zároveň také první zaalpskou řádovou kolejí vůbec. O uvedení řádu do města se zasloužil především kardinál František Dietrichštejn, který se osobně setkal se zakladatelem piaristického řádu.³

Mikulovská piaristická kolej patřila, vedle kolejí v Praze, Kroměříži a Litomyšli, mezi nejvýznamnější řádové koleje v našich zemích. K tomu přispíval také fakt, že zdejší kolej byla od svého založení až do poloviny 19. století sídlem provinciála, čemuž odpovídalo také její personální obsazení.

Piaristický řád je neoddělitelně spojen s výchovou a vzděláváním.⁴ Jedním z řádových slibů je právě slib řádné a bezplatné výchovy chudých dětí. U všech řádových kolejí a rezidencí byly

¹ ZEMEK, M.: *Gymnázium a Mikulov. Almanach k třístému padesátému výročí založení mikulovského gymnázia*. Brno 1981; ZEMEK, M.: *Mikulovské gymnázium v 17. století. K 350. výročí založení*. In: Jižní Morava 1981, s. 90–109; ZEMEK, M.: *Školní divadlo v Mikulově v 17. a 18. století*. Vlastivědný věstník moravský 18. Brno 1966, s. 37–46.; SVÁTEK, J.: *Mikulovští profesori 19. století a jejich vědecká činnost*. In: XI. mikulovské sympozium 1981. Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. Praha 1982, s. 225–229; SAJNER, J.: *Jan Evangelista Purkyně a Mikulov. K 100. výročí smrti Purkyně*. In: Jižní Morava, roč. 5., 1969, s. 45–51; EIBEL, Z.: *Z dějin piaristického gymnázia v Mikulově. 1631–1873*. In: Jižní Morava, roč. 3., 1967, s. 67–75; SKUTIL, J.: *Odkaz mikulovského gymnázia na poli českého dějepiscectví doby obrozenecké*. In: XI. mikulovské sympozium 1981. Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. Praha 1982, s. 209–214; ALTRICHTER, A.: *Historia gymnasii Nicolsburgensis*. In: *Tribus saeculis peractis. Festschrift des Staatsrealgymnasiums in Nikolsburg*. Nikolsburg 1931; VRBKA, S.: *Kronika gymnázia Mikulov*. Almanach k 370. výročí založení piaristického a 65. výročí vzniku českého gymnázia v Mikulově. Mikulov 2001; KORDIOVSKÝ, E.: *Archivní prameny k dějinám mikulovského piaristického gymnázia*. In: *Piaristé v Příboře. Sborník příspěvků z odborného symposia 300 let piaristického gymnázia v Příboře, konaného 1.–3. června 1994*. Státní okresní archiv Nový Jičín, Nový Jičín 1995, s. 233–237.

² K osobě zakladatele piaristického řádu blíže např. *Svätý Jozef Kalazanský. Jeho životopis s dodatkom o slovenskej piaristickej provincii*. Nitra 1932.

³ K osobě kardinála Dietrichštejna blíže např. BALCÁREK, P.: *Kardinál František z Dietrichsteina*. Kroměříž 1980. Ke vztahu kardinála Dietrichštejna a Josefa Kalasanského blíže SVÁTEK, J.: *Dopisy k počátkům gymnázií na Moravě z let 1632–1636*. In: *Studie muzea Kroměřížska '80*. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži a Muzejní vlastivědná společnost v Brně 1981, s. 43–51.

⁴ K piaristickému školství blíže např. HÝBL, F.: *Metodika výuky na piaristických školách*. In: *Studie muzea Kroměřížska '89*. Muzeum Kroměřížska a Muzejní vlastivědná společnost v Brně 1989, s. 86–89.

proto zakládány školy různého typu. Piaristický řád se postaral o narušení monopolního postavení řádu jezuitů v oblasti školství. Tomu napomohl zejména fakt, že se piaristický řád vyhnul zrušení během osvětských reform Josefa II. Osvětské reformy přesto zásadním způsobem proměnily piaristické školství.⁵

Celkem založili piaristé na našem území 31 kolejí a rezidencí, při kterých zakládali svoje školy.⁶ Nejinak tomu bylo také v Mikulově. Na zdejších školách se vystřídala celá řada významných osobností, jako např. v 18. století osvětský dějepisec Gelasius Dobner, obrozenec Mikuláš Adaukt Voight, či autor významného místopisu Jaroslav Schaller. Na zdejší koleji působili také významní historici Adolf Pilař a František Adolf (Qualbert) Moravec. V 19. století zde poté působili profesor literatury a literární kritiky František Dominik Kinský, vynikající fyzik, matematik, astronom a přírodovědec František Ignác Kassián Halaška, filozofové Bonifác Buzek a Josef Kalasanský Likavec či matematik, fyzik a astronom František Oktavián Šofka.⁷ Zdejšími školami prošla také celá řada významných žáků, z nichž jmenujme alespoň Jana Evangelistu Purkyně.⁸ Ten se zde rozhodl vstoupit do piaristického řádu. Později ale řád opustil. Významnou kapitolou v dějinách piaristického řádu v Mikulově byla existence filozofického učiliště, které zde fungovalo v letech 1807–1848.

Až do konce 60. let 19. století se počet piaristů v Mikulově pohyboval mezi dvaceti a třiceti.⁹ Postupem času se ale piaristický řád začal dostávat do stále větších problémů.¹⁰ Průvodním znakem byl velmi rychlý pokles členů řádu, který se nevyhnul ani mikulovské koleji, a následný přechod řádových škol do rukou státu. Mikulovské gymnázium přešlo do rukou státu roku 1873. Nepomohlo ani dočasné obnovení noviciátu, který byl vytvořen právě v Mikulově. Poté,

⁵ Blíže např. JIREČEK, M.: *K situaci piaristických kolejí na jižní Moravě v 19. století*. (Diplomová práce.) Brno: PdF MU, 2009, s. 13–20.

⁶ Rezidencemi byly nazývány menší řádové koleje.

⁷ Značnou pozornost těmto významným osobnostem, z nichž řada dnes upadá v zapomnění, věnoval ve svých pracích zejména Josef Svátek. Např. SVÁTEK, J.: *Mikulovští profesori 19. století a jejich vědecká činnost*. In: XI. mikulovské sympozium 1981. Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. Praha 1982, s. 225–229; SVÁTEK, J.: *Bonifác Buzek*. In: Zpravodaj krajské sekce pro dějiny učitelstva při KV odborného svazu pracovníků školství a vědy v Ostravě, číslo 9, 1972; SVÁTEK, J.: *Filozof Bonifác Buzek jako profesor na gymnáziu v Příboře v letech 1826–1829*. In: Sborník k dějinám moravského školství II. Vlastivědný ústav Přerov, Olomouc 1971, s. 37–59; SVÁTEK, J.: *Prof. Bonifác Buzek a jeho filozofický odkaz*. In: Věstník okresního muzea v Kroměříži. Holešov 1972, s. 20–29; SVÁTEK, J.: *Dopisy pedagoga Bonifáce Buzka z let 1831–1837*. In: Slezský sborník, sv. 62, Opava 1964, s. 92–100; SVÁTEK, J.: *K učitelské činnosti Bonifáce Buzka na Moravě*. In: Zprávy vlastivědného ústavu v Olomouci, č. 123, Olomouc 1965, s. 12–15; SVÁTEK, J.: *Nad dílem Františka Kassiana Halašky*. In: Jižní Morava, roč. 3., 1967, s. 76–82; SVÁTEK, J.: *Neznámý dopis prof. Dr. Františka Kassiana Halašky z roku 1822*. In: Oderské vrchy. Vlastivědný Zpravodaj, ročník V., číslo 1.–3. Spálov 1972; SVÁTEK, J.: *Univerzitní profesor Dr. František Kassián Halaška z Budišova – učenec světového významu*. In: Vlastivěda Severomoravského kraje – Vítkovsko, číslo 11–12, 1961, s. 1–5; SVÁTEK, J.: *K vědecké činnosti astronoma a meteorologa prof. Dr. Oktavia Šofky*. In: Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, číslo 124, 1965, s. 9–13; SVÁTEK, J.: *Nad dílem astronoma a meteorologa profesora dr. Oktavia Šofky (1811–1879)*. In: Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, číslo 116, 1964, s. 1–4; SVÁTEK, J.: *Octavianus Šofka a jeho pedagogická i vědecká práce*. In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, roč. 8, 1967, s. 91–102; SVÁTEK, J.: *Piarista PhDr. Josef Kalasanský Likavec (1733–1850) a jeho vědecké dílo*. In: Studie muzea Kroměřížska '91. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži a Muzejní vlastivědná společnost v Brně 1992, s. 87–97.

⁸ K jeho pobytu v Mikulově blíže ZEMEK, M.: *Gymnázium a Mikulov*. Almanach k třicátému padesátému výročí založení mikulovského gymnázia. Brno 1981; SAJNER, J.: *Jan Evangelista Purkyně a Mikulov. K 100. výročí smrti Purkyně*. In: Jižní Morava, roč. 5., 1969, s. 45–51; SAJNER, J.: *Purkyně a Morava*. In: Lékařské listy, ročník VII., 1952, s. 84–88, 117–120; SAJNER, J.: *Purkyňova moravská léta. Léta učení a zrání*. In: *Jan Evangelista Purkyně. Badatel a národní buditel. Soubor příspěvků o jeho životě a práci*. Praha 1955, s. 19–35.

⁹ Srovnej Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA), fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 28, kniha č. 85–90, sgn. B 20 – B 21/5 – Katalogy české piaristické provincie 1783–1873, různé strany.

co piaristé ztratili svoje školy, ztratili do jisté míry také smysl své existence. Nejen, že piaristé ztratili většinu svých škol, ale během druhé poloviny 19. století opustili také většinu kolejí, ve kterých u nás až dosud působili.

Do velkých problémů se dostávala také nejstarší řádová kolej na našem území s velmi slavnou historií. Po postátnění gymnázia vedli piaristé v Mikulově pouze loretánský seminář.¹¹ Kromě toho vyučovali někteří piaristé i nadále na státním gymnáziu.

Do 20. století tak vstoupil piaristický řád značně oslaben. Pokles členů řádu se navíc nezačal ani na začátku tohoto století. Roku 1900 působilo v celé provincii ještě 53 piaristů.¹² Roku 1913 jich již bylo pouze 35.¹³ Tento pokles pokračoval velice rychle i dále. Roku 1932 u nás působilo 15 piaristů v 6 kolejích. Z toho bylo 12 pátres, 2 klerici a 1 laický bratr.¹⁴ Piaristický řád tak neměl v této době žádného novice. Roku 1937 pak již u nás působilo pouze 12 piaristů.¹⁵

Pokles členů řádu byl patrný také v Mikulově. V roce 1900 působilo v mikulovské koleji 5 řeholníků – rektor P. Alfred Paul, P. Gustav Grünes, P. Josef Klofecius, P. Oktavián Pražák a laický bratr Marcus Schloesser.¹⁶ Na gymnázium učili ve školním roce 1899/1900 ještě 3 piaristé – P. Josef Gustav Grünes, který učil latinu, řečtinu a stenografii; P. Josef Klofecius, který působil na gymnázium jako exhortátor a P. Octavian Pražák, který učil češtinu. Poslední piaristický profesor odešel na odpočinek v roce 1900 a poté již působili piaristé na gymnázium pouze jako externí učitelé náboženství a dějepisu.¹⁷ Roku 1907 již ve městě působili pouze 3, v roce 1912 pak dokonce pouze 2 piaristé. Ve funkci rektora mikulovské piaristické koleje se ve 20. století vystřídali P. Josef Grünes, P. Josef Klofecius, P. Amadeus Slavík, P. Julius Lenz a P. Gavlát.

Mikulov byl převážně německým městem. Ve městě během 20. století postupně sílil nacionalismus. Bohužel se národnostní rozpory nevyhnuly ani mikulovské piaristické koleji. To můžeme doložit i na několika událostech. Do řádu jako laik vstoupil Antonín Sperling z rakouského Salcburku. Měl být umístěn v mikulovské koleji. Proto musel požádat o povolení pobytu v Československé republice. Roku 1929 žádal také o přiznání československého státního občanství.¹⁸ To ovšem neobdržel. Rektor P. Lenz žádal roku 1936 o povolení zaměstnávat rakouského státního příslušníka F. M. A. Sperlinga jako řádového bratra-posluhu. To ale zemský úřad v Brně také nepovolil.¹⁹

Mikulovská kolej se dočkala i útoků ze strany českých nacionálních kruhů. List „Národní politika“ otiskl 23. září 1933 článek, v němž se tvrdě pustil do mikulovských piaristů a také do dal-

¹⁰ Blíže např. DVORSKÝ, P.: *Příčiny, proč piaristických ústavů v Čechách a na Moravě ubylo*. In: Časopis katolického duchovenstva, roč. 27, svazek IV., Praha 1886, s. 235–236; ZEMEK, M.–BOMBERA J.–FILIP, A.: *Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1631–1950*. Prievidza 1992, s. 260–262; JIREČEK, M.: c. d., s. 105–115.

¹¹ V loretánském semináři byla pěstována hudba, zpěv a divadlo. V dobách své největší slávy byl mikulovský loretánský seminář považován za jakousi konzervatoř. Viz ZEMEK, M.: *Vývoj školství na jižní Moravě od třicetileté války do první světové války*. In: XI. mikulovské sympozium 1981. Pokrokové proudy ve výchově a vzdělávání na jižní Moravě v uplynulých 350 letech. Praha 1982, s. 31–44.

¹² MZA Brno, fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 28, kniha č. 93, sgn. B 21/8 – Katalogy české piaristické provincie 1883–1913, katalog pro rok 1900, s. 19–20.

¹³ MZA Brno, fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 28, kniha č. 93, sgn. B 21/8 – Katalogy české piaristické provincie 1883–1913, katalog pro rok 1913, s. 20–21.

¹⁴ Svätý Jozef Kalazanský. Jeho životopis s dodatkom o slovenskej piaristickej provincii. Nitra 1932, s. 32.

¹⁵ FOLTÝN, D. a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 106.

¹⁶ Srovnej MZA, fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 28, kniha č. 93, sgn. B 21/8 – Katalogy české piaristické provincie 1883–1913, katalog pro rok 1900, s. 9.

¹⁷ Srovnej Jahres-Bericht des Staats – Real und Ober – Gymnasiums in Nikolsbur für das Schuljahr 1874/1875–1937/1938.

¹⁸ MZA Brno, fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 35, kniha č. 197, sgn. B a 13 – Osobní písemnosti koleje 1928–1936, s. 18.

¹⁹ Tamtéž, s. 23.

ších mikulovských kanovníků. V článku se uvádí: „Okresnímu městu Mikulovu bylo dosud věnováno velice málo pozornosti. Proto se město stalo hnízdem nejen hitlerčků, ale i sídlem protičeské propagandy Kulturverbandu a celé řady jiných spolků a organizací, které zuřivě cení zuby na všechno, co je jen trochu českým. Ve městě byla zřízena česká měšťanská škola, a tu byl hledán kněz, který by vyučoval českému náboženství.... P. Lenz, který pro samé starosti o protičeskou politiku nemá času se starat o úkoly řádu, odpověděl, že nemá nikoho, kdo by mohl nebo chtěl vyučovat českému náboženství.... do Mikulova tak musí dojíždět český kněz z Valtic.... Proč není postupováno podle církevního zákona, který výslovně stanoví, že kněží duchovní správy musejí bezpodmínečně ovládat jazyk svých farníků?....“²⁰

Ve skutečnosti byli tři z kanovníků v Mikulově Čechy. Navíc jeden z piaristů zavedl v Mikulově v kostele české bohoslužby a ujal se chudých českých dětí, kterým věnoval veškerou péči na české obecné škole.²¹ Proto se piaristé museli tomuto útoku bránit. Na obranu sepsali dopis, jehož část byla v „Národní politice“ otištěna 1. října. V článku se píše: „Ke zprávě o nedostatku českých učitelů v Mikulově se nám sděluje, že z 9 tamních kanovníků skoro všichni umějí česky, někteří z nich jsou však již pokročilého věku nebo trpí chorobou, a proto vyučovat nemohou, jiní jsou zase prací přetíženi. Od 1. t. m. převzal český člen řádu vyučování náboženství na české škole. Duchovní správa nás ujistila, že stejně pečuje o české i německé věřící.“²²

Piaristický řád se později pokusil oživit svoji činnost. Tomu mělo napomoci přijetí noviců do řádu. Roku 1933 tak byl do Mikulova přijat novic Vladimír Komárek a o rok později novic Josef Kowarsch.²³ Ne vždy se ale podařilo novice začlenit do řádu. Novicové někdy opouštěli řád sami, někdy z něj byli pro svoje prohřešky vylučováni. To byl případ Josefa Kotka, dalšího mikulovského novice, který byl propuštěn z piaristického řádu poté, co byl spatřen, jak popisují prameny, v „choulostivé situaci s dívkou“.²⁴

Situace piaristického řádu nebyla jednoduchá ani za druhé světové války. Po obsazení pohraničí Čech a Moravy v říjnu 1938 německými vojsky se Mikulov ocitl v německém záboru. Češi odtud museli odejít. Za druhé světové války bylo město velmi poškozeno, vypálen byl i zámek.

Na konci války byla piaristická kolej proměněna na nemocnici Rudé armády. V ní byla použita řada věcí patřících piaristickému řádu. Vypůjčené vybavení bylo při přemístění nemocnice odvezeno, spotřebovány byly také zásoby piaristů. Za ně a za další věci, které během války zmizely, požadovali piaristé náhradu. Seznam věcí, za které žádali piaristé odškodnění, je velice dlouhý – od mrkve a brambor, přes 31 kusů dojných krav, 6 kusů jalovic, 5 kusů těžkých volů, 3 malé chovné býky, 7 tažných koní, až po traktor značky Lauz-Buldog, vyrobený roku 1939. Dále byly ve prospěch nemocnice použity stoly, židle, ale třeba i klavír.²⁵

Piaristé dále žádali potvrzení, že jejich majetek není konfiskátem a že nebyl dán podle příslušných dekretů pod národní správu a že jejich kolej jakož i nadační velkostatek je jako společnost „národně a politicky spolehlivá“.²⁶ To vše bylo piaristům roku 1948 potvrzeno.²⁷

Piaristé získali nejprve zálohu 150 000 Kčs a dva koně v hodnotě 8 000 Kčs. Piaristé tvrdili, že bez vydání další zálohy, nelze uvést do provozu hospodářství a kolej, která je závislá na

²⁰ Tamtéž, s. 4. – Jde o výstřížek Národní politiky z 23. září 1933.

²¹ Tamtéž, s. 5.

²² Tamtéž, s. 3. – Jde o výstřížek Národní politiky z 1. října 1933.

²³ Tamtéž, s. 13, 14.

²⁴ Tamtéž, s. 9.

²⁵ Srov. MZA v Brně, fond E 53 Piaristé Mikulov, k. č. 29, kniha č. 96, sgn. B 24 – Opisy fundací smluv 1637–1949, s. 133.

²⁶ Tamtéž, s. 132.

²⁷ Tamtéž, s. 135 a n.

příjmu z velkostatku. Dále piaristé uváděli, že v letech 1946 a 1947 byl velkostatek postižen velkým suchem, které způsobilo značné škody.²⁸ Pro nedostatek finančních prostředků byla nucena správa koleje a nadačního velkostatku velkostatek pro rok 1948 pronajmout.

Celkově piaristé požadovali 1 561 850 Kčs. Komise Okresního národního výboru v Mikulově ocenila věci, kterých se nárok týkal, na 1 251 140 Kčs.²⁹ Okresní národní výbor v Mikulově také doporučil poskytnutí další zálohy ve výši 500 000 Kčs jako náhradu za věcná plnění pro Rudou armádu.³⁰

Výše popsané skutečnosti jsou dokladem relativně klidného soužití mezi státem a katolickou církví mezi léty 1945–1948. Ale již v této době docházelo ke sledování církevních osobností, které se komunistické straně jevily jako potencionální nepřátelé. To se týkalo také piaristů, přestože jejich činnost již byla v této době silně utlumena.³¹

Ještě horší situace pro církevní řády nastala po únoru roku 1948. Přestože se komunistická strana zpočátku snažila o jakousi dohodu s katolickou církví,³² došlo k zesílení nátlaku a k pronásledování řádových představitelů. Komunistickému režimu vadila výborná organizovanost řádů a kontakty mezi jednotlivými domy u nás i v zahraničí. Trnem v oku bylo režimu hlavně odesílání zpráv o situaci církve a řádů u nás generálním představeným do Vatikánu. Některé řehole navíc měly značný vliv a spoluutvářely duchovní a kulturní život země.³³ Piaristický řád v této době již mezi tyto vlivné řehole nepatřil.

Církevních řádů se dotkla také pozemková reforma, která znamenala „zestátnění“ části jejich majetku. To pocítili také mikulovští piaristé. Jejich nadační velkostatek vlastnil v této době 111 ha orné půdy, tři ha luk a dva ha vinic.³⁴ Tento zemědělský majetek byli piaristé po pozemkové reformě nuceni předat v prosinci roku 1948 československému státu.³⁵

Poslední ranou pro piaristický řád byly události roku 1950, kdy bylo rozhodnuto o likvidaci všech mužských klášterů. Při tzv. akci „K“ (kláštery)³⁶ došlo k obsazení všech mužských klášterů a převezení všech řeholníků do centralizačních středisek.³⁷ Piaristické kláštery byly zlikvidovány v druhé etapě akce „K“. Tato druhá etapa proběhla 27.–28. dubna 1950. V Mikulově v té době působili 4 piaristé, v celé provincii jich působilo pouze 15.³⁸ Piaristé byli internováni ve sběrném táboře v Oseku.³⁹ Kromě nich zde byli soustředěni salesiáni, školští bratři, augustiniáni a salvatoriáni. Později zde byli soustředěni také řeholníci z dalších řádů.⁴⁰ Centralizační tábory neumožňovaly další svobodnou náboženskou činnost, jak bylo slibováno. Naopak řeholníci zde museli tvrdě manuálně pracovat. Režim se snažil o jejich politickou převýchovu. Osecký centralizační tábor byl zrušen v květnu 1953. Řeholníci odtud byli rozděleni do jiných centralizačních táborů. „Obzvláště nebezpeční“ řeholníci byli posíláni do internačního tábora

²⁸ Tamtéž, s. 132.

²⁹ Tamtéž, s. 135.

³⁰ Tamtéž, s. 136.

³¹ Očerňován a pronásledován byl v této době hlavně strážnický piarista P. Zdeněk Vojtěch Poláček.

³² Viz VLČEK, V.: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*. Olomouc 2003.

³³ Tamtéž, s. 44.

³⁴ MZA v Brně, fond E 53 Piaristé Mikulov, karton č. 29, kniha č. 96, sgn. B 24 – Opisy fundací smluv 1637–1949, s. 135.

³⁵ Srovnej tamtéž, s. 137 an.

³⁶ Blíže např. KAPLAN, K. (ed.): *Akce K - likvidace klášterů v roce 1950*. Praha 1993; KAPLAN, K.: *Stát a církev v Československu v letech 1948–1953*. Brno 1993.

³⁷ V táborech bylo internováno 2 376 řeholníků z 28 řeholí a 219 domů. Blíže VLČEK, V.: c. d.

³⁸ Piaristé v té době již působili pouze v Praze, Mikulově, Strážnici, Litomyšli a Mladé Boleslavi.

³⁹ Osek u Duchcova. Dříve zde býval klášter cisterciáků. Soustředěno zde bylo původně 225 řeholníků.

⁴⁰ Blíže VLČEK, V.: c. d., s. 87 a n.

v Želivě. Zde byli soustředováni také provinciálové řádů a představení jednotlivých domů.⁴¹ Piarista zde byl internován jediný, a to P. Poláček ze Strážnice.

Při akci „K“ byly uzavřeny školy a internáty všech mužských klášterů. Mikulovští piaristé již své školy neměli, pedagogické činnosti se přesto věnovali do poslední chvíle, když i po druhé světové válce působili na zdejším gymnáziu jako externí učitelé náboženství.

Akce „K“ byla vysvětlena jako preventivní opatření proti další protistátní činnosti řádů. Kláštery byly vykresleny jako centra velezrádné a špionážní činnosti. Řeholníci byli popisováni v nejčernějších barvách.⁴² Řada řeholníků byla odsouzena ve vykonstruovaných procesech.⁴³ Používalo bylo brutálního fyzického i psychického nátlaku vyšetřovatelů.⁴⁴

Z mikulovských piaristů byl souzen P. Bohuslav Opěla.⁴⁵ Ten byl obžalován u Státního soudu v Praze pro pobuřování proti republice. Toho se měl dopustit při kázání 22. ledna 1950, když k věřícím prohlásil: „Nebojte se přijít k těm opovrhovaným a pronásledovaným kněžím.“ Trestní stíhání P. Opěly bylo 26. září 1950 na základě milosti prezidenta republiky zastaveno.⁴⁶

Tak skončilo působení piaristického řádu v Mikulově. 20. století již můžeme považovat za doznívání činnosti řádu v důsledku krize, kterou řád prodělal ve století předcházejícím. Přesto má piaristický řád v našich dějinách důležité místo a jeho zásluhy zejména v oblasti školství jsou nezpochybnitelné.

Nepříliš dobře dopadla také piaristická knihovna v Mikulově. Vzhledem k nedostatku místa v Brně byly po zrušení kláštera knihy ponechány v přízemní místnosti mikulovského kláštera. Po roce měly být knihy odvezeny do nově získaného depozitáře. Knihy ale byly porostlé souvislou vrstvou plísně, která začala mezi ně prorůstat.⁴⁷

V šedesátých letech 20. století bylo rozhodnuto o generální rekonstrukci celého komplexu piaristických budov a jejich úpravě pro potřeby zde umístěných škol, tedy gymnázia a učňovské školy.⁴⁸ Od roku 1971 se kolejní budova stala učňovským internátem. Z původní zahrady piaristického kláštera bylo vytvořeno hřiště, dřívější hospodářský dvůr byl uzavřen sportovní halou. O velikosti piaristického areálu v Mikulově svědčí to, že zde dnes sídlí hned tři školy – gymnázium, střední odborné učiliště a soukromá střední průmyslová škola.

Většina řádů pokračovala i během doby vlády komunistického režimu ve své činnosti v ilegaltě. Piaristický řád byl již u nás ale v nevyhnutelném úpadku. Přesto v této době u nás stále ještě existoval, když ještě roku 1969 byl řádovým generálem provinciálem české piaristické provincie jmenován F. Stříteský.⁴⁹

Do Mikulova se piaristický řád již nevrátil. Většina řádů a kongregací obnovila po roce 1989 své působení. Piaristický řád ale nebyl hned po revoluci obnoven.⁵⁰ V současné době působí pia-

⁴¹ Blíže CHAROUZ, J. Z.: *Internacní tábor Želiv*. In: Stát a církev v roce 1950 (eds. Hanuš, J., Stříbrný, J.). Brno 2000, s. 68–83; CHAROUZ, J. Z.: *Procesy v želivské internaci*. In: Stát a církev v roce 1950 (eds. Hanuš, J., Stříbrný, J.). Brno 2000, s. 149–168; ZÍBAL, P.: „Šéfe, znáte Želiv...?“. Olomouc 2006.

⁴² Viz štvavá brožura NEULS, J.–DVOŘÁK, M.: *Co se skrývalo za zdmi klášterů*. Praha 1950.

⁴³ Jen v období od února 1948 do dubna 1950 bylo v českých zemích odsouzeno přes 50 řeholníků. Zde šlo ještě o odsuzování individuální. Později byla jako trestná hodnocena i řádová činnost. Blíže k těmto procesům VLČEK, V.: c. d.

⁴⁴ Ve vazbě zemřeli nejméně tři řeholníci, během výkonu trestu šest a na následky úrazů při práci na přehradách a soustředovacích střediscích čtyři řeholníci.

⁴⁵ Z 15 členů piaristického řádu byli tři vězňem a jeden piarista byl vyšetřován na svobodě. K nejdelšímu trestu byl z piaristů odsouzen rektor litomyšlské koleje F. Stříteský, který byl odsouzen k 25 letům, přičemž původní návrh zněl na trest smrti. K jeho osudům blíže BOŠTÍK, M.: *Monstrproces „Stříteský a spol.“*. Litomyšl 1950. Litomyšl 2004.

⁴⁶ VLČEK, V.: c. d., s. 271.

⁴⁷ DOKOUPIL, V.: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě universitní knihovny v Brně*. Brno 1972, s. 296.

⁴⁸ FOLTÝN, D. a kol.: c. d., s. 434.

⁴⁹ Byl jím až do své smrti v roce 1989.

ristický řád u nás pouze ve Strážnici, kam se piaristé vrátili roku 1994. Došlo ale k přetrhání veškerých historických pout, na které bude těžké navázat.

Obr. 1. Pohled na komplex bývalých piaristických budov v Mikulově, foto Jiří Mihola.

Obr. 2. Pohled na piaristický kostel sv. Jana Křtitele v Mikulově, foto autor.

⁵⁰ K činnosti piaristického řádu ve světě během 20. století blíže ČELOVSKÝ, F.–KOLLÁR, P.: *Rehola piaristov v 20. storočí*. In: *Piaristé v Příboře*. Sborník příspěvků z odborného symposia 300 let piaristického gymnázia v Příboře, konaného 1.–3. června 1994. Nový Jičín 1995, s. 9–12.

Summary

Contribution to the history of Piarist Order in Mikulov in the 20th Century

The paper deals with the history of the Piarist College in Mikulov in the 20th century. At that time the activity of the college and the entire order was already suppressed. The Piarist order struggled with numerous problems. The activities of the Piarist order in Mikulov were forcibly terminated in 1950 during the so-called “K” operation (monasteries).